

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
Europe Regional Office

Δέκα σημεία για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού εθνικού μηχανισμού παρακολούθησης θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα στην Ελλάδα

Η παρακολούθηση της διασφάλισης του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί βασικό εχέγγυο προστασίας.* Με την αποτελεσματική και ανεξάρτητη παρακολούθηση προστατεύονται τα άτομα των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα ενδέχεται να διακυβεύονται. Προστατεύεται επίσης το κράτος και τα θεσμικά του όργανα μέσω της λήψης αμερόληπτων και ουδέτερων εκθέσεων, ενισχύοντας έτσι τόσο κύρος του όσο και τη σχέση εμπιστοσύνης του με την κοινωνία.

Η παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα ευνοεί ιδιαιτέρως δράσεις που πραγματοποιούνται σε περιοχές όπου, υπό κανονικές συνθήκες, το κοινό είτε δεν έχει καθόλου είτε έχει περιορισμένη πρόσβαση. Τα συστήματα παρακολούθησης αναγκαστικών επιστροφών που δημιουργήθηκαν βάσει του άρθρου 8 παράγραφος 6 της Οδηγίας της Ε.Ε. για τις Επιστροφές (2008/115/ΕΚ), απεικονίζουν την προστιθέμενη αξία της ανεξάρτητης και αποτελεσματικής παρακολούθησης δράσεων επιβολής του νόμου για τη μετανάστευση.

Η παρακολούθηση δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέρος ενός ευρύτερου συστήματος ανάληψης ευθυνών σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε., όπου εντατικοποιούνται οι έλεγχοι για την αντιμετώπιση ενός αυξανόμενα απαιτητικού κλίματος, θα πρέπει να ενισχυθούν εξίσου οι μηχανισμοί παρακολούθησης τήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η παρακολούθηση θα πρέπει να οδηγήσει σε θετικές συστάσεις που θα βοηθήσουν στον εντοπισμό και την κάλυψη πιθανών αδυναμιών. Θα πρέπει επίσης να παρέχει τη σχετική στήριξη στα θύματα ώστε να έχουν πρόσβαση στα θεμελιώδη δικαιώματα, στα μέσα παροχής έννομης προστασίας και στη δικαιοσύνη.

Τα δέκα σημεία που ακολουθούν έχουν ως στόχο τη στήριξη των ελληνικών Αρχών κατά τη συζήτηση των παραμέτρων και των διασφαλίσεων που θα πρέπει να διέπουν τη δημιουργία του ανεξάρτητου εθνικού μηχανισμού παρακολούθησης στα σύνορα, βάσει των συστάσεων του Συμφώνου της Ε.Ε. για τη Μετανάστευση και το Άσυλο. Για να διασφαλιστεί ο ανεξάρτητος χαρακτήρας και η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού, θα πρέπει οι εθνικές νομικές διατάξεις που διέπουν τη δημιουργία του:

1. Να παρέχουν στο μηχανισμό μια **ευρεία θεματική εντολή** για την παρακολούθηση του σεβασμού όλων των θεμελιωδών δικαιωμάτων - αστικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών ή πολιτιστικών - κατά τη διεξαγωγή ελέγχων στα σύνορα, την επιτήρηση των συνόρων, καθώς και κατά την αρχική καταγραφή των νέων αφίξεων.
2. Να εγγυώνται την **ανεξαρτησία** του. Οι φορείς που θα επιφορτιστούν με την αρμοδιότητα της παρακολούθησης, θα πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από οποιοδήποτε θεσμικό σύνδεσμο με τις αρχές που είναι υπεύθυνες για τη διαχείριση των συνόρων και τις πολιτικές μετανάστευσης. Η θεσμική ανεξαρτησία να ορίζεται στο πλαίσιο του πρωτογενούς δικαίου ή ακόμη καλύτερα, στο σύνταγμα. Η ανεξαρτησία του μηχανισμού, τόσο σε νομικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, θα πρέπει να αξιολογείται τακτικά.
3. Να εγγυώνται τη **λειτουργική αυτονομία** του μηχανισμού, και τον εξουσιοδοτούν να δρα αυτεπάγγελτα και να καθορίζει τις διαδικασίες και παραμέτρους για το πώς, πότε και τι παρακολουθεί, στο πλαίσιο της εντολής του. Ο μηχανισμός θα πρέπει να διέπεται στο σύνολό του από τις αρχές της αμεροληψίας και της επαγγελματικής ακεραιότητας.

* Ο όρος «θεμελιώδη δικαιώματα» χρησιμοποιείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) για να εκφράσει την έννοια των «ανθρώπινων δικαιωμάτων». Οι δύο όροι είναι παρόμοιοι κατ' ουσία, συμπεριλαμβανομένης της συμμόρφωσης με το εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο που σχετίζεται με τη διασφάλιση του αποτελεσματικού σεβασμού, της προστασίας και της εκπλήρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

4. **Να διασφαλίζουν τη συνοχή** και συμπληρωματικότητα με τους υφιστάμενους φορείς παρακολούθησης θεμάτων που άπτονται των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο μηχανισμός να σχεδιαστεί με τρόπο που να αξιοποιεί τα υφιστάμενα συστήματα σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη το ρόλο της κοινωνίας των πολιτών.
5. Να διασφαλίζουν ότι όσοι έχουν την αρμοδιότητα παρακολούθησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα, διαθέτουν επαρκή **θεσμική εμπειρία** στο διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο δίκαιο θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε. και στα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα της Ελλάδας και την εθνική νομοθεσία, καθώς και στην εξελισσόμενη διεθνή, ευρωπαϊκή και εθνική νομολογία όπου ερμηνεύονται οι σχετικές διατάξεις. Η θεσμική εμπειρία σε θέματα ασύλου, διαχείρισης συνόρων και επιστροφών, η προηγούμενη ενασχόληση με την παρακολούθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και η πρακτική εμπειρία σε θέματα συνεργασίας με φορείς επιβολής του νόμου, είναι πρόσθετα πλεονεκτήματα που διευκολύνουν την επιτυχή λειτουργία του μηχανισμού παρακολούθησης.
6. Να παρέχουν στον μηχανισμό **αναγκαία και βιώσιμη χρηματοδότηση** για τη διεξαγωγή τακτικών αποστολών σε σχετικές τοποθεσίες στα σύνορα, καθώς και **επαρκείς πόρους** για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων τους. Ο μηχανισμός πρέπει να διαθέτει, αλλά και να μπορεί να διορίζει σε σύντομο χρονικό διάστημα, επαρκή αριθμό εξειδικευμένου προσωπικού (συμπεριλαμβανομένων δικηγόρων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιατρών και εμπειρογνομόνων ιατροδικαστικών) με εμπειρία στην εργασία με διάφορα προφίλ ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων νεοαφιχθέντων πληθυσμών με ευαλωτότητες.
7. Να παρέχουν στο μηχανισμό τις ακόλουθες **εξουσίες και δικαιώματα**:
 - Να διεξάγει περιοδικές και απροειδοποίητες επισκέψεις.
 - Να έχει πρόσβαση σε όλα τα έγγραφα και αρχεία χωρίς κανένα περιορισμό, συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών αρχείων που σχετίζονται με το έργο του.
 - Να έχει απρόσκοπτη πρόσβαση σε όλα τα μέρη όπου διεξάγονται οι προς παρακολούθηση ενέργειες.
 - Να εξετάζει τους μάρτυρες και τα φερόμενα θύματα, με πλήρη σεβασμό προς την εμπιστευτικότητα.
 - Να λαμβάνει, να εξετάζει και, όπου ενδείκνυται, να προβαίνει σε συμπληρωματικές ενέργειες που συνδέονται με αξιόπιστες πληροφορίες που συλλέγονται είτε μέσω της παρακολούθησης είτε από άλλους σχετικούς φορείς.
 - Να συλλέγει πληροφορίες από θύματα, μάρτυρες και άλλους φορείς που βρίσκονται εκτός Ελλάδας και να συνεργάζεται με φορείς άλλων χωρών που δραστηριοποιούνται στον τομέα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και με διεθνείς οργανισμούς.
8. Να θεσπίζουν τα κατάλληλα πρότυπα διαφάνειας και ανάληψης ευθυνών. Να καθιερώνουν διαδικασίες ώστε ο μηχανισμός να παρουσιάζει τα ευρήματα και τις συστάσεις του στις αρμόδιες αρχές, να παράγει τακτικές **δημόσιες εκθέσεις**, να λαμβάνει πληροφορίες από τις αρμόδιες αρχές και να εκπονεί εκθέσεις **προόδου** βάσει των συστάσεών του.
9. Να επιτρέπουν στο μηχανισμό να **επικοινωνεί απευθείας με αρχές διερεύνησης**, σε περίπτωση που αποκαλύπτονται αθέμιτες πρακτικές κατά τη διάρκεια των δράσεών του, και να διασφαλίζει την άμεση πρόσβαση στις διαδικασίες ιατροδικαστικής εξέτασης για τα φερόμενα θύματα.
10. Ανακαλώντας το άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο ε) του Ευρωπαϊκού Κανονισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (ΕΕ) 2019/1896, να επισημαίνουν πως οι εθνικοί φορείς που είναι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση των συνόρων και της μετανάστευσης οφείλουν να **συνεργάζονται** με το μηχανισμό και να σέβονται την εντολή του.

Επιπλέον πηγές (σε αντίστροφη χρονολογική σειρά)

OHCHR, Manual on Human Rights Monitoring, Chapter 26: Human Rights Monitoring in the Context of Migration, (forthcoming 2021).

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8ης Ιουλίου 2021 σχετικά με την ετήσια έκθεση για τη λειτουργία του χώρου Σένγκεν ([2019/2196\(INI\)](#)).

European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), [30th General Report of the CPT](#), May 2021, pp. 15-16.

Council of Europe, Committee of Ministers, [Recommendation CM/Rec\(2021\)1](#) of the Committee of Ministers to member States on the development and strengthening of effective, pluralist and independent national human rights institutions, 31 March 2021.

European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI), [Opinion on Independent Human Rights Monitoring Mechanisms at Borders under the EU Pact on Migration and Asylum](#), March 2021.

OHCHR and UNHCR, [Joint Consultation on Independent National Monitoring Mechanisms proposed in the EU Pact on Migration and Asylum](#), February 2021.

Several civil society actors, Joint Statement: Turning rhetoric into reality: [New monitoring mechanism at European borders should ensure fundamental rights and accountability](#), Nov. 2020.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη θέσπιση ελέγχου διαλογής υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα](#) και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 767/2008, (ΕΕ) 2017/2226, (ΕΕ) 2018/1240 και (ΕΕ) 2019/817

OHCHR, [Principles and guidelines on the human rights protection of migrants in vulnerable situations](#), 2018.

OHCHR, [Recommended Principles and guidelines on human rights at international borders](#), 2014.

UN Paris Principles ('[Principles relating to the Status of National Institutions](#)'), adopted by United Nations General Assembly resolution 48/134, 20 December 1993.

5 Σεπτεμβρίου 2021